

U

บทบาทความรับผิดชอบของปัจเจกชน ต่อการบริโภคอย่างยั่งยืน The Individual's Responsibility for Sustainable Consumption

- อัสนุไร เตชะสวัสดิ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการตลาด
- คณะบริหารธุรกิจ
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- E-mail: asnaurai_tec@utcc.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกที่นานาประเทศได้ให้ความห่วงใยมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันปัญหานี้ไม่ได้บรรเทาเบาบางลงแต่กลับวิกฤติมากยิ่งขึ้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมเพิ่มขึ้น คือ วิถีการบริโภคของประชาชนที่มีการบริโภคอย่างเกินพอดี และจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สภาพปัญหาดังกล่าว ปัจเจกชนจำเป็นต้องทบทวนถึงความรับผิดชอบในการบริโภคของตนให้มากขึ้น เพราะยิ่งบุคคลมีการบริโภคในระดับที่เกินกว่าความจำเป็นไปมากเท่าไร ย่อมหมายถึงการขยายอุปสงค์ในผลิตภัณฑ์และบริการที่เพิ่มขึ้น และจะส่งผลสืบเนื่องไปกระตุ้นภาคอุตสาหกรรมให้ทำการผลิตและการตลาดมากขึ้นตามมา และทรัพยากรธรรมชาติก็จะถูกนำมาใช้มากขึ้นรวมทั้งการปล่อยมลพิษต่างๆ สู่สภาพแวดล้อมก็สูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ปัจเจกชนสามารถแสดงความรับผิดชอบต่อการบริโภค ได้โดย ประการแรก บุคคลควรทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมให้ถ่องแท้ เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นว่าการบริโภคของแต่ละคนส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างไร ประการที่สอง คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อปรับวิถีชีวิตให้เข้าสู่วิถีการบริโภคที่ยั่งยืน ด้วยพื้นฐานจิตสำนึกถึงการบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งในทางปฏิบัติสามารถกระทำได้โดยใช้วิถีอุปนิสัยสีเขียว 7 ประการ เป็นแนวทางในการบริโภค ได้แก่ การคิดทบทวน การลดการใช้ทรัพยากรเกินจำเป็น การใช้ผลิตภัณฑ์ซ้ำ การหมุนเวียนใช้ทรัพยากร

การปรับแต่งซ่อมแซมเพื่อใช้ใหม่ การปฏิเสธการใช้ และตอบแทนคืนแก่สังคม ทั้งนี้ควรเริ่มต้นด้วยการลงมือทำตั้งแต่บัดนี้และทำอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน ด้วยความมั่นใจว่าการลงมือทำแม้เริ่มจากปัจเจกชนเพียงหนึ่งคน แต่เมื่อมีการกระทำที่แพร่หลายมากขึ้นก็จะก่อให้เกิดเป็นพลังที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโลกให้กลับเข้าสู่สภาพสมดุลได้ในที่สุด

คำสำคัญ: การบริโภคอย่างยั่งยืน อุปนิสัยสีเขียว การบริโภคที่มีความรับผิดชอบ

Abstract

Environmental problems have received global attention for a long time, however, the situation continues to worsen. The main cause is increased over consumption and an expanding global population. This means that the demand for products and services are rising, which drives increased industrial production, followed by marketing activities and of course, increasing environmental problems. Because of such a situation, an individual should take more responsibility for his/her consumption. People can show their individual responsibility concerning consumption by 1) understanding the economic situation in which we live, and 2) acting on it in the pattern of sustainable consumption. People can change their habits into a sustainable consumption lifestyle by following the 7 green habits: Rethink, Reduce, Reuse, Recycle, Recondition, Refuse and Return. These should be acted upon immediately and continuously, with the anticipation that finally we can make a better world.

Keywords: Sustainable Consumption, Green Habit, Responsible Consumption

บทนำ

ปัญหาด้านความเสื่อมโทรมและการขาดสมดุลของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ นับเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกที่นานาชาติตระหนักถึงมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จาก (สถาบันไทยพัฒน์, 2551) บทบาทขององค์การสหประชาชาติที่ได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิลปี พ.ศ. 2535 ผลจากการประชุมได้มีการ

ร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 ซึ่งเป็นเสมือนแผนแม่บทที่กล่าวถึงแนวทางจัดการด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีสาระสำคัญที่เน้นให้ประเทศสมาชิกเห็นความสำคัญในการร่วมมือพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก โดยได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม คือ การผลิตและการบริโภคที่ขาดการคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่บริโภคทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินจำเป็น โดยไม่มี

มาตรการยับยั้งใดๆ รวมทั้งทางด้านผู้ผลิตหรือผู้ได้รับผลประโยชน์จากการบริโภคก็แข่งขันกันเพื่อตอบสนองผู้บริโภคอย่างไร้ขีดจำกัด นับเป็นการผลิตและการบริโภคที่อยู่บนความประมาท จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างรุนแรง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อเนื้อทำให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆ ตามมาอีกด้วย เช่น การแข่งขันแย่งชิงเพื่อเข้าถึงทรัพยากร การขยายตัวของช่องว่างระหว่างคนในสังคม ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประเทศต่างๆ การเป็นสังคมวัตถุนิยม เป็นต้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีมาตรการกระตุ้นให้ประชากรทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือกันของฝ่ายต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลก เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับประเทศไทยนั้นภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งให้มีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืนมาโดยตลอด โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) ที่มุ่งเน้นพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิด **“สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society)”** โดยกำหนดส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นถึง **“การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน”** และส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับ **“การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการปรับแบบแผน**

การผลิตและพฤติกรรมกรรมการบริโภคไปสู่การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนเพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ทั้งด้านการเงินและการคลัง และการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดมลพิษขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีกลไกกำหนดจุดยืนต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศ”

การตกลงร่วมกันระดับนานาชาติและการกำหนดทิศทางระดับประเทศที่เห็นความสำคัญของปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้มีการขยายผลสู่ภาคปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การผลักดันให้พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553: 2) ซึ่งเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายที่ดำเนินการเพื่อับรรลุถึงเป้าหมายในการรับมือกับสภาวะโลกร้อน (Global Warming) ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC) มีผลบังคับใช้เกิดขึ้นได้เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 โดยมีเป้าหมายให้กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ ลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งประกอบด้วยคาร์บอนไดออกไซด์ มีเทน ไนตรัสออกไซด์ ฮัลเฟอโรเอกซะฟลูออไรด์ ก๊าซในกลุ่มไฮโดรฟลูออโรคาร์บอน (HFCs) และเปอร์ฟลูออโรคาร์บอน (PFCs) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551-2555 ลดร้อยละ 5 โดยเทียบกับปี พ.ศ. 2533 ทั้งนี้ต้องมีการเสนอผลความก้าวหน้าได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 นอกจากนี้ในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยก็เกิดความ

ร่วมมือจากหลายภาคส่วนช่วยขับเคลื่อนออกสู่ภาคปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นส่วนงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนที่มีการรณรงค์เพื่อรักษาสีสิ่งแวดล้อม ส่วนงานภาครัฐกิจ อุตสาหกรรมต่างๆ เริ่มมีการขานรับด้วยการปรับวิธีการบริหารจัดการ รวมทั้งการคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์บริการภายใต้แนวคิดสีเขียวต่างๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อมของโลกยังคงไม่ลดลงแต่กลับทวีความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่บรรยากาศโลกซึ่งพบว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ปล่อยต่อปีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในอัตราเร่งและสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ The United Nations Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) ได้คาดการณ์ไว้ (Munasinghe, et al., 2009: 8) ความไม่สมดุลทางธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ดังตัวอย่างสถิติเฉพาะปี พ.ศ. 2550 (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2552) เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติรวม 126 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นภัยน้ำท่วมเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ พายุ ลม ส่วนแผ่นดินไหว อากาศหนาวเย็นจัด ภัยแล้ง ไฟป่า ดินถล่ม เกิดขึ้นบ้างในระดับน้อย ความเสียหายทางเศรษฐกิจจากภัยพิบัติทางธรรมชาติทั่วโลก ในปี 2550 คิดเป็นมูลค่าประมาณ 60,000 ล้านดอลลาร์ นอกจากนี้ ปัญหาการเกิดมลพิษในดิน น้ำ อากาศ ก็ยังคงอยู่ อีกทั้งยังมีการอุบัติขึ้นของโรคภัยไข้เจ็บชนิดใหม่ๆ มีปรากฏการณ์ล้มตายของหมู่สัตว์เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นสัญญาณเตือนภัยว่าสภาพแวดล้อมโลกอยู่ในสถานะที่น่าห่วงใยและต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

สาเหตุหลักของปัญหาการขาดสมดุลสภาพแวดล้อมโลก

การควบคุมอัตราการเพิ่มมลภาวะในโลกจะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องแก้ไขที่สาเหตุหลักของปัญหา ซึ่งสรุปได้ว่ามาจาก 2 สาเหตุหลัก (Munasinghe, et al., 2009: 9) คือ

1) การบริโภคที่เกินพอดีของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในปัจจุบันเน้นการสร้างเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) เพื่อให้เกิดการขยายตัวของการทำงาน การสร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่ประชาชน ซึ่งเมื่อประชากรโลกมีฐานะดีก็ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ต้องการบริโภคความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงโดยตรงต่อการกระตุ้นภาคการผลิตและส่งผลกระทบต่อเพิ่มขึ้นของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการปล่อยมลพิษสู่โลก สภาพการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะต่างต้องการมุ่งสู่ความเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง มีสาธารณูปโภคที่อุดมสมบูรณ์ด้วยกันทั้งสิ้น นอกจากนี้ อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการบริโภคเกินพอดี คือ วิธีการใช้ชีวิตของประชากรซึ่งพบว่าผู้ดำรงชีวิตอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดมลภาวะให้แก่โลกมากกว่าผู้ที่อยู่ในชนบท และตัวเลขสัดส่วนประชากรโลกที่อยู่อาศัยในเขตเมืองในปัจจุบัน คือ เกือบร้อยละ 50 มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70 ในปี พ.ศ. 2593

2) การเพิ่มจำนวนประชากรโลก มีการประมาณการว่าจะเพิ่มจากจำนวน 7 พันล้านคนใน

ปี พ.ศ. 2552 เป็น 9.2 พันล้านคนในปี พ.ศ. 2590 ที่จะส่งผลต่อความต้องการการบริโภคที่มากขึ้น และแน่นอนว่าการปลดปล่อยมลพิษสู่โลกก็ย่อมมีโอกาสเพิ่มขึ้นด้วย

แนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืน

จากการพิจารณาสาเหตุของปัญหาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการบริโภคของภาคประชาชนเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของปัญหามลภาวะ ดังนั้น หากประชาชนมีการปรับวิถีการบริโภคให้มีความเหมาะสมโดยคำนึงถึงความพอเหมาะพอควร และการสงวนทรัพยากรเพื่ออนาคตในวันข้างหน้าของมวลมนุษยชาติ ย่อมจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้โลกรอดพ้นจากภาวะวิกฤติของปัญหาได้ ด้วยเหตุนี้ การปรับวิถีชีวิตของประชากรโลกให้เข้าสู่แนวทางการบริโภคอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

o ความหมายการบริโภคที่ยั่งยืน

รายงานผลการศึกษาคำสั่งการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อการบริโภคที่ยั่งยืน ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นิยามการบริโภคที่ยั่งยืนว่า หมายถึง “การบริโภคอย่างพอดีพอประมาณ ตามความจำเป็นพื้นฐานและนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยคำนึงถึงการใช้ฐานทรัพยากรและความสามารถที่รับรองได้ของระบบนิเวศ ซึ่งก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขในการดำเนินชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีการแบ่งปันให้กับสังคมรอบข้าง และการรักษาฐานทรัพยากรให้สามารถใช้ในกิจกรรมการผลิตและบริการอย่างต่อเนื่องไปถึงคนรุ่นอนาคต”

o กรอบแนวคิดการบริโภคที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ ในรายงานผลการศึกษาคำสั่งการ

จัดทำยุทธศาสตร์เพื่อการบริโภคที่ยั่งยืนดังกล่าวข้างต้นยังได้กำหนดกรอบแนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืนให้มีความสอดคล้องต่อสังคมไทยโดยประยุกต์แนวคิดที่ว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไว้ด้วยกัน โดยให้ความสำคัญกับการบริโภคอย่างยั่งยืนทั้งในระดับภาครัฐ ภาคการผลิตและบริการ ภาคสื่อสารมวลชน และภาคประชาชน โดยมีนโยบาย มาตรการ และกลไกส่งเสริมการบริโภคอย่างยั่งยืนทุกภาคส่วนแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ภายใต้หลักการ 3 ประการ คือ 1) การปรับพฤติกรรมกรบริโภคให้เป็นการบริโภคอย่างพอดี พอประมาณ 2) การส่งเสริมให้เกิดการตลาดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) การส่งเสริมการผลิตให้มีประสิทธิภาพและเกิดการหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่

กรอบแนวคิดซึ่งแสดงในภาพที่ 1 ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขแก่คนไทยได้นั้น ต้องอาศัยพื้นฐานความยั่งยืนการผลิตและการบริโภคเป็นหลัก ซึ่งการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือของหลายภาคส่วน ดังนี้

- ภาครัฐ มีบทบาทในการวางนโยบายระดับประเทศ ออกกฎหมาย มาตรการข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งการให้ข้อมูลความรู้แก่ภาครัฐกิจ สังคม และภาคประชาชนเกี่ยวกับการขับเคลื่อนสู่การบริโภคที่ยั่งยืน

- ภาคการผลิตและบริการ มุ่งดำเนินการผลิตและการบริการที่มีประสิทธิภาพในการใช้วัตถุดิบ พลังงาน และการใช้ทรัพยากรต่างๆ ตลอดกระบวนการให้เกิดการผลิตที่ยั่งยืน มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดการมลพิษต่างๆ อย่างเหมาะสม

ด้วยความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม

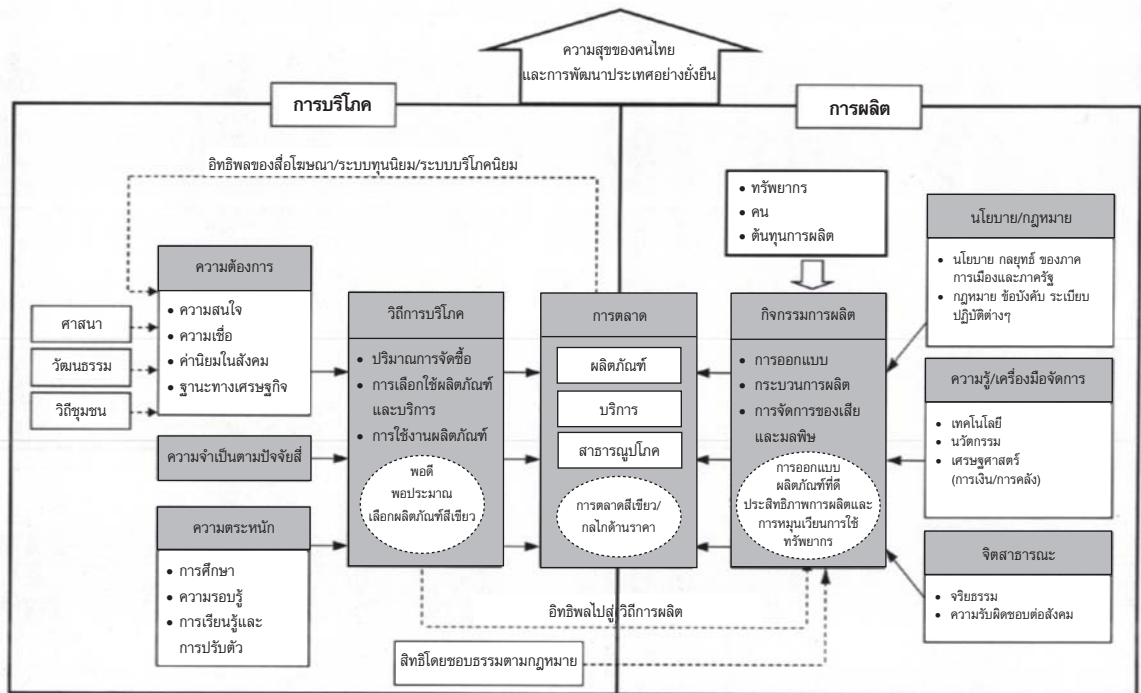
- ภาคการตลาด มุ่งใช้แนวทางการตลาดสีเขียวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคด้วยผลิตภัณฑ์ บริการ การจัดจำหน่าย กลไกราคา และการสื่อสารการตลาดที่อยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคมและสนับสนุนให้ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าสู่วิถีชีวิตการบริโภคที่ยั่งยืนได้ง่ายขึ้น

- ภาคผู้บริโภค ปรับวิถีการบริโภคให้มีความพอดี พอประมาณ และเลือกผลิตภัณฑ์สีเขียว โดยคำนึงถึงการตอบสนองความจำเป็นของตนเองตามความเหมาะสมภายใต้จิตสำนึกที่คำนึงถึงการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมเพื่อชนรุ่นหลัง

- ภาคสื่อมวลชน ร่วมมือในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ความรู้ กระตุ้นเตือน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนให้มีความสำนึกตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างสรรค์ประเทศให้มีการบริโภค การผลิตที่ยั่งยืนเพื่อปัจจุบันและอนาคตของมวลมนุษยชาติ

จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนมีความสำคัญเกี่ยวข้องในการช่วยให้เกิดการผลิต การบริโภค และการพัฒนาประเทศที่มีความยั่งยืนด้วยกันทั้งสิ้น แต่สำหรับบทความนี้จะเน้นเฉพาะในส่วนที่เป็นบทบาทของผู้บริโภคดังจะได้อธิบายถึงในหัวข้อต่อไป

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทไทย

บทบาทของผู้บริโภคในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม

จากการพิจารณาแนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืนจะพบว่า “ผู้บริโภค” มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโลกให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นได้อย่างมาก เพราะผู้บริโภคเป็นสาเหตุสำคัญที่เป็นต้นตอของปัญหา ซึ่งหากมีการเริ่มต้นที่ผู้บริโภค โดยผู้บริโภคตระหนักถึงปัญหาอย่างแท้จริง เอาใจจริง เอาใจต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคให้เป็นการบริโภคอย่างพอดี พอประมาณ รวมทั้งแสวงหาหรือเรียกร้องผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อบริโภคมากขึ้นเท่าไร ย่อมเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะส่งผลต่อการขานรับของภาคธุรกิจและภาครัฐได้ในที่สุด นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลสนับสนุนที่ควรให้ผู้บริโภคเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม (Munasinghe, et al., 2009: 17-18) ได้แก่

- เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดผลได้ในระดับสูง หากผู้บริโภคร่วมแรงร่วมใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่วนบุคคลกันคนละไม้ละมือ เช่น ลดการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ ปรับพฤติกรรมการซื้อโดยเน้นเลือกผลิตภัณฑ์สีเขียวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ก็จะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้ในอย่างมากในวงกว้าง เพราะเป็นการกระทำโดยคนหมู่มาก ซึ่งเป็นต้นกำเนิดหลักของมลภาวะ

- เป็นแนวทางที่ใช้ต้นทุนต่ำ การเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น ถอดปลั๊กเมื่อไม่ใช้งาน ลดระยะเวลาการใช้ไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ ใช้สินค้าให้คุ้มค่าง่อนซื้อชิ้นใหม่ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ส่งผลได้มากและยังช่วยให้ผู้บริโภคประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้ด้วย

- เป็นแนวทางที่ทำได้ทันที เพราะเป็นเพียงการลงมือในเรื่องที่ง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้องรอคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ไม่ต้องรอให้มีการออกกฎหมายใหม่ๆ หรือไม่จำเป็นต้องสร้างสาธารณูปโภคหรือโครงสร้างพื้นฐานใดๆ เพื่อรองรับ สามารถลงมือทำได้ทันที

- เป็นแนวทางที่ยั่งยืน หากผู้บริโภคสามารถปรับพฤติกรรมในการใส่ใจสิ่งแวดล้อมจนเป็นนิสัย ทำให้เกิดการปฏิบัติตัวอย่างต่อเนื่องได้ในระยะยาว ย่อมส่งผลให้การลดปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนได้

- พลังผู้บริโภคจะเป็นสิ่งกระตุ้นภาคธุรกิจให้ใส่ใจผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะธุรกิจย่อมต้องตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อกระแสผู้บริโภคต่อต้านผลิตภัณฑ์ที่ทำร้ายสภาพแวดล้อมแต่หันมานิยมผลิตภัณฑ์สีเขียวเพิ่มขึ้น ย่อมเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อการปรับตัวของภาคธุรกิจอย่างแน่นอน

- พลังผู้บริโภคสามารถส่งผลเป็นพลังกระตุ้นต่อการกำหนดนโยบายของภาครัฐ หากประชาชนตื่นตัวต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ทางภาครัฐและพรรคการเมืองต่างๆ ย่อมต้องมีนโยบายสนับสนุนเพราะนั่นหมายถึงคะแนนนิยมทางการเมืองด้วย

ความร่วมมือของผู้บริโภคต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ผลการสำรวจหลายครั้งจากหลายประเทศ อดุสาหกรรม พบว่า ผู้บริโภคทราบถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเต็มใจที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อช่วยแก้ปัญหา ดังตัวอย่างผลการสำรวจชิ้นหนึ่งซึ่งได้

ทำการสอบถามประชาชนในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและประเทศจีนถึงความเต็มใจที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อช่วยลดปัญหาโลกร้อน ซึ่งพบผู้ที่ตอบว่าเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองจากในประเทศอังกฤษ 36% สหรัฐอเมริกา 36% และประเทศจีน 69% (Lippincott, 2007 cited in Munasinghe, et al., 2009: 18) ทั้งๆ ที่ผลสำรวจแสดงว่าประชาชนส่วนหนึ่งเต็มใจร่วมแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ในความเป็นจริงเป็นที่ทราบดีว่าการลงมือปฏิบัติของภาคประชาชนเพื่อลดปัญหาลิ่งแวดล้อมยังไม่มากและไม่จริงจังพอที่จะเกิดผลต่อการแก้ไขปัญหาได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ได้มีการวิจัยผู้บริโภคเพื่อค้นหาสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังก็พบว่า มีสาเหตุสำคัญที่เป็นอุปสรรคอยู่หลายประการ ได้แก่ ประชาชนขาดข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับลิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับลิ่งแวดล้อมให้เลือกซื้อหาเท่าที่ควร ราคาสินค้าผลิตภัณฑ์สีเขียวยังคงแพงกว่าผลิตภัณฑ์ทั่วไป ไม่มีเวลาสำหรับการเปรียบเทียบค้นหาผลิตภัณฑ์สีเขียว และบางส่วนที่รู้สึกว่าการแก้ปัญหาลิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าปัจเจกชนจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวิถีทางที่จะทำให้เกิดการลงมือปฏิบัติจากภาคประชาชน จำเป็นต้องลดทอนอุปสรรคต่างๆ ดังกล่าวลง ซึ่งภาครัฐสามารถเข้ามามีบทบาทได้อย่างมาก เช่น การสนับสนุนมาตรการกระตุ้นจูงใจให้ภาคธุรกิจผลิตผลิตภัณฑ์สีเขียว ภาครัฐให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องปัญหาลิ่งแวดล้อม ให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สีเขียว ส่วนภาคธุรกิจก็ควรเข้ามามีบทบาทได้โดยร่วมรับรู้ปัญหาและหาทางพัฒนากระบวนการผลิต คัดค้านผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นมิตรต่อลิ่งแวดล้อมอย่างใส่ใจในทุกขั้นตอนไม่ว่าในการจัดหาเลือกใช้วัตถุดิบ กระบวนการผลิต การจัดส่งกระจายสินค้า

ขั้นตอนการบริโภคของลูกค้ารวมถึงในขั้นตอนการเลิกใช้หรือการทิ้งผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งรณรงค์กระตุ้นความต้องการของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์สีเขียวเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าสำหรับภาคประชาชนเอง ถึงแม้จะกล่าวว่ามีใจจะปรับปรุงพฤติกรรมเพื่อร่วมแก้ปัญหาลิ่งแวดล้อม แต่การตอบสนองในทางปฏิบัติกลับยังมีลักษณะเชิงรับ กล่าวคือ ยังขาดความตระหนักว่าปัญหาลิ่งแวดล้อมเป็นความจำเป็นเร่งด่วน และตนเองสามารถมีบทบาทเป็นผู้ริเริ่มการแก้ไขปัญหาขึ้นก่อนโดยไม่ต้องรอรอให้ภาครัฐหรือภาคธุรกิจเป็นผู้ดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งต้องไม่ทอดอาลัยว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่เกินกำลังของปัจเจกชน เพราะการตอบสนองของประชาชนในเชิงรับเช่นนี้ไม่ทันการณ์ต่อความจำเป็นเร่งด่วนของสภาพปัญหาในปัจจุบัน ดังกล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าประชาชนในฐานะผู้บริโภคเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหา และการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนและได้ผลลัพท์อย่างดีในวงกว้างได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคของประชาชน ดังนั้น สภาพสังคมโลกในปัจจุบันจึงต้องการให้ภาคประชาชนแสดงบทบาทในการแก้ปัญหาลิ่งแวดล้อมในเชิงรุกด้วยระดับจิตสำนึกที่มีความรับผิดชอบต่อการบริโภคของตนเองให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ปัจเจกชนและความรับผิดชอบต่อการบริโภค

การบริโภคของมนุษย์เพื่อตอบสนองความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามสมควรโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติจนเกินพอดี เป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลในตัวของมันเอง แต่เมื่อมนุษย์เริ่มพัฒนาระดับความต้องการที่สืบเนื่องจาก

ความจำเป็นดังกล่าวไปสู่ความปรารถนาในระดับที่สูงขึ้น แล้วตอบสนองความปรารถนานั้นด้วยการบริโภคที่ขาดการใช้วิจารณญาณที่ดี แต่เป็นเพียงการบริโภคตามค่านิยมในสังคมที่ความมั่งคั่งร่ำรวยและการครอบครองวัตถุถือเป็นสิ่งแสดงสถานภาพและความสำเร็จที่น่ายกย่องดังเช่นสังคมวัตถุนิยมในปัจจุบัน เช่นนี้นับเป็นการบริโภคที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งเพราะจะก่อให้เกิดการผลาญใช้ทรัพยากรของโลกที่มีอยู่จำกัดให้หมดไปอย่างรวดเร็วและไม่คุ้มค่า การบริโภคลักษณะนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นการจับจ่ายซื้อหาด้วยเงินตราที่มาจากความสามารถและน้ำพักน้ำแรงของบุคคล ภายใต้อุปสรรคของกฎหมายก็ยังไม่อาจนับว่าเป็นการบริโภคที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมได้ โดยเฉพาะเมื่อมองถึงความรับผิดชอบที่พึงมีต่อการส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมนุษย์ชาติในอนาคตข้างหน้า

เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัจเจกชนจะแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการบริโภคได้อย่างไร ได้มีข้อเสนอแนะสำหรับปัจเจกชนเพื่อเป็นแนวทางในการรับผิดชอบต่อผู้บริโภค 2 ประการ ดังนี้ (Yaacob, 2004)

ประการแรก บุคคลควรทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมให้ถ่องแท้เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นว่าการบริโภคของแต่ละคนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างไร กล่าวโดยสังเขป ก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งเป็นระบบที่ผู้คนในสังคมมีเสรีภาพในการซื้อขายแลกเปลี่ยน การเลือกบริโภคสินค้าและบริการ การประกอบธุรกิจ การมีโอกาสเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ตนหามาได้ โดย

อาศัยระบบตลาด และราคาเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ภายใต้อุปสรรคของกฎหมายและการกำกับดูแลของรัฐบาล นับว่าเป็นแนวทางที่มีข้อดีในแง่การคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ทำให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจในการทำงาน มีการแข่งขันเพื่อพัฒนา แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยระบบที่เน้นให้มีการแข่งขันอย่างเสรี แต่ทางปฏิบัติกรอบของกติกา และกฎหมายรวมทั้งการบังคับใช้ ยังไม่สามารถตามทันการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการแข่งขัน ประกอบกับหลายกรณีที่มีการแข่งขันอยู่บนพื้นฐานของการขาดจริยธรรม ขาดการสำนึกถึงส่วนรวม มีการกระตุ้นให้การบริโภคอย่างเกินพอดีเพื่อผลการขยายตัวของธุรกิจและการเติบโตของตัวเลขทางเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เสื่อมโทรมขาดความสมดุล ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรทรัพยากร และการกระจายรายได้ ปัญหาคุณภาพชีวิต ปัญหาค่านิยมการบริโภคที่เกินพอดีและส่งผลให้เกิดสังคมไร้ความสุข ฯลฯ ดังนั้น ในฐานะปัจเจกชนที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมทุนนิยมจึงต้องตระหนักถึงข้อเสียของระบบ และมีสติในการดำเนินชีวิต การใช้วิจารณญาณในการรับข้อมูลข่าวสาร การเลือกรับค่านิยมที่เหมาะสม และการเลือกวิถีการบริโภคที่ไม่ทำร้ายสังคมและสิ่งแวดล้อม

ประการที่สอง คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อปรับวิถีชีวิตให้เข้าสู่วิถีการบริโภคที่ยั่งยืน เมื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ในฐานะปัจเจกชนควรตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาตั้งแต่บัดนี้

แนวทางปฏิบัติสำหรับปัจเจกชนเพื่อเข้าสู่ วิถีการบริโภคอย่างยั่งยืน

การจะแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากบริบทของผู้บริโภคนั้น ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ผู้อำนวยการสถาบันไทยพัฒนา ได้แนะนำว่าควรกระตุ้นให้เกิดการปรับพฤติกรรมในหมู่ผู้บริโภค ด้วยการสร้างอุปนิสัยที่สำนึกถึงสิ่งแวดล้อม หรืออาจเรียกว่าอุปนิสัยสีเขียว 7 ประการ (สถาบันไทยพัฒนา, 2553) ดังนี้

1. Rethink ความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อเรามีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง กระแสการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมจะไม่เกิดผลสำเร็จใดๆ หากทุกคนที่ได้รับฟังข้อมูลไม่ตระหนักว่าตนเองต้องเปลี่ยนแปลง การรอคอยให้ผู้อื่นทำไปก่อน แล้วเราจึงค่อยคิดจะทำนั้น จะทำให้ท่านได้รับการดูแลจากธรรมชาติเป็นคนท้ายๆ

2. Reduce โลกร้อน เมื่อเราเผาผลาญทรัพยากรเกินขีดจำกัดที่ธรรมชาติจะหมุนเวียนได้ทัน โลกบูด เพราะเราบริโภคเกินจนเกิดขยะและของเสียที่ไม่สามารถย่อยสลายตามธรรมชาติได้ทัน จึงช่วยกันลดการใช้ทรัพยากรให้เหลือแต่เท่าที่จำเป็น และช่วยกันลดการบริโภคเพื่อไม่ให้เกิดขยะและของเสียจำนวนมากอย่างที่เป็นอย่างอยู่

3. Reuse สำรวจของที่ซื้อมาแล้วเพิ่งใช้เพียงหนเดียวว่า สามารถใช้ประโยชน์ซ้ำได้หรือไม่ หาวิธีการใช้บรรจุภัณฑ์ซ้ำ หรือหลีกเลี่ยงบรรจุภัณฑ์ชนิดใช้ครั้งเดียวทิ้ง การซื้อของมีคุณภาพที่ราคาสูงกว่าแต่ใช้งานได้ทนนาน จะดีกว่าซื้อของที่ด้อยคุณภาพในราคาถูก แต่ใช้งานได้เพียงไม่กี่ครั้ง

4. Recycle เป็นการนำวัสดุที่หมดสภาพหรือที่ใช้แล้วมาปรับสภาพเพื่อนำมาใช้ใหม่ เริ่มลงมือปรับแต่งของใช้แล้วในบ้านให้เกิดประโยชน์ใหม่

ช่วยกันคัดแยกขยะหรือวัสดุเหลือใช้ที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้เองมอบให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดีกว่าทิ้งให้เสื่อมโทรมหรือเก็บไว้เฉยๆ โดยเปล่าประโยชน์

5. Recondition ของหลายอย่างสามารถปรับแต่งซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ได้ดั้งเดิม จงพยายามใช้ของให้ถูกวิธีเพื่อหลีกเลี่ยงการชำรุดเสียหายก่อนเวลาอันควร และหากสิ่งของใดมีกำหนดเวลาที่ต้องบำรุงรักษา ให้หมั่นตรวจสอบและปฏิบัติตามตารางการบำรุงรักษา เพื่อยืดอายุการใช้งานให้นานขึ้น

6. Refuse การปฏิเสธเป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่ให้ถูกนำมาใช้หรือถูกทำลายเร็วขึ้น และเพื่อให้เวลาธรรมชาติในการฟื้นฟูสภาพตัวเองตามระบบนิเวศเริ่มจากสิ่งนอกตัว เช่น ลินค้ำฟุ่มเฟือย สิ่งที่เราต้องเติมใส่ร่างกาย เช่น อาหารนำเข้า จนถึงสิ่งที่อยู่ข้างในกาย คือ จิตใจ เพราะเมื่อจิตร้อน กายก็ร้อน ลิงรอบข้างก็ได้รับกระแสร้อน สุดท้ายทั้งโลกก็ร้อนขึ้น

7. Return หน้าที่หนึ่งของมนุษย์ในฐานะผู้อาศัยโลกเป็นที่พักพิง คือ การตอบแทนคืนแก่โลก ใครใช้ทรัพยากรใดจากธรรมชาติเยอะ ก็ต้องคืนทรัพยากรนั้นกลับให้มากๆ พยายามอย่าติดหนี้โลก เพราะวันหนึ่งโลกจะมาทวงหนี้จากท่าน ตราบที่ ท่านยังต้องเวียนว่ายตายเกิดบนโลกใบนี้

แนวปฏิบัติทั้ง 7 ประการนี้เป็นเสมือนข้อคิดที่จะช่วยเตือนใจแก่ผู้บริโภคในวิถีชีวิตประจำวัน และสามารถประยุกต์ใช้ในการปรับวิถีการบริโภคให้มีความยั่งยืน ไม่ว่าจะอยู่ในช่วงจังหวะเวลาแสวงหาสินค้าบริการ การตัดสินใจและการลงมือซื้อ ขณะทำการใช้ หรือเมื่อคิดจะเลิกใช้สินค้าและบริการ การใช้ทั้ง 7 แนวทางประกอบการตัดสินใจจะช่วย

ให้การบริโภคเป็นไปอย่างรอบคอบ และเป็นการบริโภคที่อยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก ซึ่งแม้ว่านานาประเทศได้มีความห่วงใยต่อปัญหานี้มาอย่างยาวนาน แต่ปัญหาไม่ได้บรรเทาเบาบางลงแต่กลับนำพาโลกเข้าสู่การเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายขึ้นถึงขั้นวิกฤติและกลายเป็นปัญหาเร่งด่วนในปัจจุบัน สาเหตุสำคัญที่ปัญหาสภาพแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ วิถีการบริโภคของประชาชนที่มีการบริโภคอย่างเกินพอดี ประกอบกับจำนวนประชากรโลกเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ความต้องการอยู่ดีกินดีและการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของประชาชนจะส่งผลให้ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมเห็นโอกาสที่จะตอบสนองและทำการแข่งขันกันผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ออกมาอย่างมากมาย เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดการผลาญใช้ทรัพยากร และการก่อให้เกิดมลพิษต่างๆ ตามมาอีกมากมาย

ดังนั้น ผู้บริโภคจึงควรต้องตระหนักถึงปัญหานี้ให้ได้อย่างถ่องแท้ว่า การบริโภคของตนจะส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมาก และควรเสียสละความสุขส่วนตัวลงบางส่วนด้วยการปรับวิถีการบริโภคให้เป็นไปตามแนวทางอุปนิสัยสีเขียว 7 ประการ ด้วยการเริ่มต้นลงมือทำให้ได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่บัดนี้ ด้วยความมั่นใจว่าการลงมือทำแม้เริ่มจากปัจเจกชนเพียงหนึ่งคน แต่เมื่อมีการกระทำที่แพร่หลายมากขึ้นก็จะก่อให้เกิดเป็นพลังที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโลกให้กลับเข้าสู่สภาพสมดุลได้ในที่สุด และการกระทำนี้จะนับได้ว่าเป็นการบริโภคที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความยั่งยืนให้แก่อนาคตของมวลมนุษยชาติ

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 23 พฤศจิกายน 2552. **โลกร้อนขึ้นกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://www.ertc.deqp.go.th/ern/index.php/2009-09-01-17-23-49/44-2009-09-01-16-41-00/128-2009-11-23-03-00-36>.
- สถาบันไทยพัฒนา. 2551. **CSR กับการบริโภคที่ยั่งยืน** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://thaicsr.blogspot.com/2008/03/csr.html>.
- _____. 2553. **7 Green Habits** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://greenoceanstrategy.blogspot.com/2010/10/rethink.html>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 17 พฤษภาคม 2550. **ผลการศึกษาโครงการจัดทำยุทธศาสตร์การบริโภคที่ยั่งยืน** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/home/interest/scs/intro4.htm>.
- _____. 20 ธันวาคม 2553. **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 20 ธันวาคม 2553. **พิธีสารเกียวโตของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก: http://www.onep.go.th/CDM/KyotoProtocolText__Thai.pdf.
- Hailes, Julia, and Bates, Clive. 2007. **Can Green Consumers Save the World?** [Online]. Available: <http://www.telegraph>.

co.uk/earth/3292186/Can-green-consumers-save-the-world.html.

Michaelis, Laurie. 2000. **Ethics of Consumption**. Oxford: Oxford Centre for the Environment, Ethics & Society.

Munasinghe, M., et al. 2009. **Consumers, Business and Climate Change** [Online]. Available: <http://www.sci.manchester.ac.uk/medialibrary/copenhagenpaper.pdf>.

Munasinghe, Mohan. 2010, January 3. **Can Sustainable Consumers and Producers**

save the Planet? [Online]. Available: <http://sundaytimes.lk/100103/BusinessTimes/bt12.html>.

Wuttisak Laktoyen. 2010. **State of The Nation: Are We Ready for Climate Change Crisis?** Bangkok: WPS (Thailand).

Yaacob, Mashitoh. 2004. **Ethics of Consumption: Individual Responsibility** [Online]. Available: http://pkukmweb.ukm.my/jmalim/images/vol__05__2004/mashitoh__2004.pdf.

Asst.Prof. Asna-urai Techasawat received her Master's Degree in Business Administration from Chulalongkorn University, and her Bachelor of Science in Marketing Degree from Kasetsart University. She is currently an Assistant Professor in the School of Business, University of the Thai Chamber of Commerce. Her main interest is in the field of marketing and consumer behavior.